

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto viestinnän tutkijan apuna

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (FSD, Finnish Social Science Data Archive) on opetusministeriön rahoittama ja Tampereen yliopiston yhteydessä toimiva yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ja opetuksen valtakunnallinen palveluresurssi. Vuoden 1999 alussa toimintansa aloittaneen yksikön tehtävänä on arkistoida kvantitatiivisia, elektronisessa muodossa olevia yhteiskuntatieteellisiä tutkimusaineistoja, vastata niihin liittyvästä tietopalvelusta sekä edistää jo olemassa olevien koti- ja ulkomaisten tutkimusaineistojen käyttöä. Myös viestinnän tutkijat voivat käyttää arkiston palveluja hyväkseen.

Tietoarkiston aineistotietokantaan on elokuuhun 2002 mennessä tallennettu yli 300 aineistoa. Suurin osa aineistoista on kotimaisia valtakunnallisia kyselyaineistoja, ja kansainvälisiä vertailuaineistoja on noin kolmasosa. Useat aineistot sisältävät runsaasti vähälle huomiolle jäänyttä tai jopa täysin analysoimatonta materiaalia. Tutkijat ja opiskelijat voivat tilata aineistoja tieteelliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön maksutta. Kaupallisiin tarkoituksiin aineistoja ei luovuteta.

Arkistoitujen tutkimusaineistojen yksityiskohtaiset kuvailut löytyvät Internetistä FSD:n aineistosivuilta¹. Lisäksi aineistot on luetteloitu tieteellisten kirjastojen yhteiseen LINDA-tietokantaan² ja Tampereen yliopiston kirjaston TAMCAT-tietokantaan³. Tässä tekstissä esitellään lyhyesti muutamia aineistoja, joista voi löytyä viestinnän tutkijoita kiinnostavia teemoja.

Kansainväliset vertailuaineistot

Tietoarkistojen kansainvälisen yhteistyön ansiosta Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon on saatu merkittäviä kansainvälisiä aineistosarjoja kuten Eurobarometrit, International Social Survey Programme -aineistot ja World Values Surveyt. Lisäksi eri maiden kansallisiin arkistoihin tallennetut aineistot ovat suomalaistutkijoiden käytettävissä FSD:n kautta.

Eurobarometrit ovat Euroopan unionin jäsenmaissa toteutettavia kyselytutkimuksia, jotka koostuvat säännöllisesti toistettavista kysymyksistä ja kunakin ajankohtana tärkeäksi katsottujen aihealueiden kysymyksistä. Viestinnän tutkija saattaisi löytää mielenkiintoista materiaalia esimerkiksi vuoden 1998 lopussa kerätystä aineistosta *Eurobarometri 50.1: tietoyhteiskunnan palvelut, elintarvikkeiden laatu, perhe ja kehitysapu*, jossa vastaajille esitettiin kysymyksiä mm. sähköisten viestintävälineiden omistuksesta ja käytöstä⁴. Vuoden 2000 kevään tutkimuksessa *Eurobarometri 53: rasismi, tietoyhteiskunta, infrastruktuuripalvelut ja elintarvikkeiden pakkausmerkinnät* on puolestaan kysytty useita Internetin käyttämi-

seen, Internet-palveluihin ja Internet-yhteyteen liittyviä kysymyksiä⁵.

International Social Survey Programme (ISSP) ja World Values Survey (WVS) ovat maailmanlaajuisia yhteiskuntatieteellisiä kyselyaineistoja. ISSP-aineistot tarjoavat poikkileikkaustietoa ajankohtaisista ja teemoiltaan vaihtuvista yhteiskunnallisista ilmiöistä. Aineistoja on kerätty vuosittain vuodesta 1985 alkaen ja Suomi liittyi jäseneksi vuonna 2000. WVS-hankkeen aineistoissa on puolestaan kartoitettu eri maiden kansalaisten toimintaa sekä yhteiskunnallisia arvoja ja asenteita yhtenevin, strukturoiduin kyselyin neljässä aallossa vuodesta 1981 lukien.

Yksittäisistä tietoarkiston aineistoista viestinnän tutkijoita kiinnostanee *Kansainvälinen ulkomaanuutistutkimus 1995*, joka sisältää uutisjuttuja 46 maasta, mm. Saksasta, Iso-Britanniasta, Libanonista, Suomesta ja Japanista. Tutkittujen välineiden (sanomalehdet, radio/TV-uutiset) määrä vaihtelee Saksan kymmenestä monien maiden yhteen. Useimpien maiden aineiston pääosa muodostuu tärkeimpien sanomalehtien uutisista, joista on tutkittu mm. uutisten tyyppiä, laajuutta, uutislähteitä, uutisaiheita ja uutisissa esiintyviä toimijoita.⁶

Kotimaiset aineistot

Kotimaisista aineistoista esimerkiksi *Tiedebarometri 2001* sisältää tietoa siitä kuinka aktiivisesti suomalaiset seuraavat eri tiedotusvälineistä erilaisia aihepiirejä koskevia uutisia, ohjelmia ja kirjoituksia. Lisäksi löytyy informaatiota siitä, mitkä tietolähteet ovat vastaajalle tärkeimpiä tiedettä ja tutkimusta koskevan tiedon välittäjiä⁷.

Suuri osa kotimaisista aineistoista kuuluu erilaisiin sarjoihin, joilla on kartoitettu suomalaisten asenteita eri ajankohtina. Tällaisia sarjoja ovat mm. Energia-asennetutkimukset, EVA:n kansalliset asennetutkimukset, EVA:n EU-asennetutkimukset, Puolueiden ajankohtaistutkimukset, Kunnallisanon ilmapuntarit ja Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan MTS-aineistot. Lisäksi tietoarkistosta löytyvät Perhebarometrit ja Sosiaalibarometrit. Useissa näihin sarjoihin kuuluvissa aineistoissa on muuttujia, jotka kuvaavat esimerkiksi viestintävälineiden käyttöä tai vastaajan suhdetta tiedotusvälineisiin.

Erityisesti viestinnän tutkimuksen alaan kuuluviksi voidaan lukea *Ulkomaanuutistutkimus 1995* ja *Sanomalehden yhteiskunta 1994*. Jukka Pietiläisen ja Kaarle Nordenstrengin toteuttama tutkimus on Suomen osuus kansainvälisestä ulkomaanuutistutkimuksesta. Aineistoon on valittu sanomalehtien, television ja radion jutut, jotka liittyivät jollakin tavoin ulkomaihin. Mukana ovat niin uutiset ulkomaan tapahtumista kuin uutiset Suomen tapahtumista, joihin ulkomaat tai ulkomaalaiset liittyvät⁸. Kauko Pietilän ja Klaus Sondermannin *Sanomalehden yhteiskunta 1994* -aineisto pohjautuu puolestaan Helsingin Sanomien 20.10.1987 julkaistuun numeroon⁹.

Kvalitatiiviset aineistot

Suomessa on viime vuosikymmenten aikana kerätty runsaasti merkittäviä laadullisia tutkimusaineistoja. FSD ei arkistoi kvalitatiivisia tutkimusaineistoja, mutta kuvailee niitä tietokantaansa¹⁰. Kvalitatiivisten aineistojen kuvailutietokannan ideana on välittää tutkijoille tietoa jo olemassa olevista laadullisista aineistoista, jotka ovat muidenkin kuin alkuperäisen aineiston keränneiden tutkijoiden käytettävissä. FSD on mukana myös kansainvälisessä yhteistyössä, jonka päämääränä on edistää kvalitatiivisten yhteiskuntatieteellisten aineistojen arkistointia mm. luomalla niille yhtenäinen kuvailuformaatti (Kuula 2000).

Avoimeen tutkimuskulttuuriin

Tietoarkisto on esitellyt toimintaideaansa ja -tapojaan tekemällä lähes sata vierailua maamme yliopistojen yhteiskuntatieteellisiin tiedekuntiin ja ainelaitoksille. Nämä vierailut ja yhteydenotot suomalaisiin tutkijoihin ja tutkimuslaitoksiin ovat osoittaneet, että tietoarkisto toimii suomalaiselle tutkimusentekoperinteelle ehkä vieraallakin tavalla. Yhteiskuntatieteilijät vaikuttavat kuitenkin olevan yhtä mieltä siitä, että tietoarkiston toiminta lisää alan tutkimuksen avoimuutta. Edelleen tutkijat ovat olleet yhtä mieltä siitä, että päällekkäisen ja turhan tiedonkeruun välttäminen on taloudellisesti ja tutkimuseettisesti järkevää ja että tutkimusaineistojen arkistointi ja aineistoja koskeva keskitetty tietopalvelu mahdollistaa olemassa olevien aineistojen tehokkaan käytön. Myös tutkimuksen tietosuojakysymysten hallintaa voidaan olennaisesti parantaa tietoarkiston palveluilla. (Borg 2000a, 2000b)

Tutkimusaineistojen luovuttaminen arkistoitavaksi on tehty tutkijalle mahdollisimman vaivattomaksi. Arkistointi on maksutonta ja tietoarkisto huolehtii aineiston muokkauksesta arkistointikuntoon. Tarvittaessa aineiston jatkokäytölle voidaan asettaa erilaisia ehtoja. Ne voivat koskea esimerkiksi sitä, milloin, miltä osin ja millä ehdoin aineisto on vapaasti muiden tutkijoiden käytettävissä.

Kerättyjen tutkimusaineistojen säilyminen myös tulevaisuudessa edellyttää tiedeyhteisön yhteistä panostusta, sillä arkistointi perustuu vapaaehtoisuuteen. Tutkimusaineistojen keskitetty arkistointi on vielä uutta valtakunnallista toimintaa, joten FSD:n palvelujen rakentaminen ja käyttäminen on edellyttänyt ja edellyttää uuden toimintakulttuurin omaksumista. FSD toivoo voivansa omalta osaltaan edistää suomalaista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ja opetusta.

Lisätietoa tietoarkiston toiminnasta ja saatavilla olevista tutkimusaineistoista on Internetissä tietoarkiston kattavilla kotisivuilla¹¹. Sivuilla voi tehdä hakuja tietoarkiston aineistoihin, liittyä tietoarkiston sähköpostilistalle tai tilata syksyisin ilmestyvän tiedotuslehden – kaikki maksutta.

Lähteet

- Borg, Sami (2000a)
Tietoarkisto luo uutta toimintakulttuuria. *Sosiologia* 2000:2, 158-160.
- Borg, Sami (2000b)
Tutkimusaineistojen avoimuus on ydinkysymys. *Tietoarkisto* 2000:1, 3.
- Kuula, Arja (2000)
Making Qualitative Data Fit the "Data Documentation Initiative" or Vice Versa.
Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research [Online Journal] 1:3.
<http://qualitative-research.net/fqs/fqs-eng.htm> (5.8.2002)

Viitteet

- 1 <http://www.fsd.uta.fi/aineistot.html> (5.8.2002)
- 2 <http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/linnea/tietokannat.htm> (5.8.2002)
- 3 <http://tamcat.csc.fi/> (5.8.2002)
- 4 Aineiston kuvailu FSD:n sivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF0087.html> (5.8.2002)
- 5 Aineiston kuvailu FSD:n sivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF0091.html> (5.8.2002)
- 6 Aineiston kuvailu FSD:n sivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF1026.html> (5.8.2002)
- 7 Aineiston kuvailu FSD:n sivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF1181.html> (5.8.2002)
- 8 Aineiston kuvailu FSD:n sivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF1025.html> (5.8.2002)
- 9 Aineiston kuvailu FSD:n sivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF1049.html> (5.8.2002)
- 10 Laadullisten aineistojen alustava tietokanta FSD:n sivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/kvali.html> (5.8.2002)
- 11 <http://www.fsd.uta.fi/> (5.8.2002)